

نقش مادران در نهادینه سازی عفاف در فرزندان

مهناز احمدی^۱

چکیده

مقاله حاضر به بررسی نقش مادران در نهادینه سازی عفاف در فرزندان می پردازد. عفاف به عنوان یک ارزش اخلاقی و اجتماعی، در شکل گیری شخصیت فردی و اجتماعی افراد اهمیت زیادی دارد و مادران به عنوان اولین الگوهای تربیتی در زندگی فرزندان، نقشی اساسی در انتقال این ارزش به نسل های آینده دارند. پژوهش حاضر با رویکردی تحلیلی و کیفی، به بررسی عواملی همچون الگوهای رفتاری مادران، آموزش های مذهبی و فرهنگی، و تاثیر ارتباطات عاطفی در تقویت احساس عفاف در فرزندان می پردازد. نتایج تحقیق نشان می دهد که مادران با توجه به نقش حیاتی خود در تربیت فرزندان، می توانند با ترویج رفتارهای متناسب با عفاف و ارائه آموزش های صحیح، نقش چشمگیری در نهادینه سازی این ارزش ها در فرزندان ایفا کنند. همچنین، تقویت مهارت های ارتباطی و آگاهی بخشی به مادران در این زمینه می تواند به ارتقاء سطح عفاف در جامعه کمک کند. این مقاله بر اهمیت آموزش و پرورش مادران در فرآیند نهادینه سازی عفاف در خانواده و جامعه تأکید دارد.

واژگان کلیدی

مادران – عفاف – فرزندان

۱. طلبه سطح دو حوزه علمیه امام خمینی (ره) کرمانشاه

مقدمه

عفاف به عنوان یکی از اصول بنیادین در فرهنگ اسلامی و بسیاری از جوامع دیگر، تأثیر عمیقی در شکل‌دهی شخصیت فردی و اجتماعی افراد دارد. این ارزش اخلاقی که شامل پوشش مناسب، رفتار متعادل و پایبندی به اصول اخلاقی است، در سلامت روانی و اجتماعی افراد و جوامع نقش مهمی ایفا می‌کند. در این میان، مادران به عنوان نخستین مربیان و الگوهای تربیتی فرزندان در خانواده، نقش ویژه‌ای در انتقال و نهادینه‌سازی این ارزش‌ها دارند. رفتارها، نگرش‌ها و آموزه‌های مادران در سالهای اولیه زندگی فرزندان تأثیر مستقیمی بر شکل‌گیری هویت و باورهای اخلاقی آنها می‌گذارد.

نهادینه‌سازی عفاف در فرزندان، فرآیندی است که علاوه بر تربیت فردی، نیازمند بستری اجتماعی و فرهنگی مناسب است. در این راستا، مادران با ایفای نقشهای مختلفی چون آموزش مفاهیم دینی و اخلاقی، ارائه الگوهای رفتاری صحیح و تقویت ارتباطات عاطفی، می‌توانند پایه‌گذار رفتارهای عفاف در نسل‌های آینده باشند. در این مقاله، به بررسی نقش مادران در نهادینه‌سازی عفاف در فرزندان پرداخته می‌شود و عواملی همچون آموزش‌های خانوادگی، تأثیر ارتباطات عاطفی، و الگوهای رفتاری مادران مورد تحلیل قرار می‌گیرد.

هدف از این پژوهش، بررسی ابعاد مختلف این نقش و ارائه راهکارهایی برای تقویت آن در راستای ارتقاء اخلاق و رفتارهای عفاف در جامعه است. با توجه به اهمیت مادران در فرآیند تربیتی، این مقاله بر آن است تا نشان دهد که چگونه رفتار و آموزش‌های مادران می‌تواند به عنوان یکی از ارکان اصلی در نهادینه‌سازی عفاف در فرزندان و تأثیر آن بر جامعه عمل کند.

نقش مادران در نهادینه‌سازی عفاف در فرزندان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، چرا که مادران به‌عنوان اولین مربیان و الگوهای تربیتی در زندگی فرزندان، تأثیر مستقیم و عمیقی بر شکل‌گیری شخصیت و باورهای اخلاقی آن‌ها دارند. این نقش در فرآیند رشد و تکامل فردی، اجتماعی و فرهنگی فرزندان به ویژه در زمینه‌ای همچون عفاف که جزو اصول اخلاقی و دینی است، بسیار برجسته است.^۲

خانواده کلمه طیبه^۳ است، کلمه طیبه هم خاصیتش این است که وقتی یک جایی به‌آمد، مرتب از خود برکت و نیکی می‌تراود و به پیرامون خودش نفوذ می‌دهد. کلمه همان چیزهایی است که خدای متعال آن را با همان اساس صحیح به بشر اهدا کرده اینها همه کلمه طیبه است؛ چه معنویات و چه مادیات.»

۲. موسسه فرهنگی قدر ولایت – کتاب شخصیت و حقوق زنان

۳. اشاره به آیه کریمه: (ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ ...) سورة ابراهيم، آیه ۲۴

الگوی رفتاری مادران

الگوی رفتاری مادران در نهادینه‌سازی عفاف نقشی بی‌بدیل و اساسی دارد. مادران با رعایت پوشش مناسب، برقراری روابط سالم و محترمانه، و آموزش اصول اخلاقی و دینی، می‌توانند فرزندان خود را به‌طور مؤثر به رفتارهای عفیفا نه هدایت کنند. این الگوها نه تنها در دوران کودکی، بلکه در تمام مراحل رشد فردی فرزندان تأثیرات ماندگاری خواهند داشت و موجب شکل‌گیری جامعه‌ای سالم و پایدار خواهد شد.

الگوی رفتاری مادران در نهادینه‌سازی عفاف در فرزندان، از جمله مهم‌ترین عواملی است که می‌تواند به ایجاد و تقویت این ارزش اخلاقی در نسل‌های آینده کمک کند. مادران به عنوان اولین و مهم‌ترین الگوهای رفتاری در زندگی فرزندان، نقشی اساسی در شکل‌دهی باورها، رفتارها و نگرش‌های آن‌ها نسبت به مفاهیمی همچون عفاف ایفا می‌کنند. در ادامه، به چند جنبه از الگوی رفتاری مادران در نهادینه‌سازی عفاف اشاره می‌شود:⁴

• رعایت پوشش مناسب و متناسب

مادران با رعایت پوشش مناسب و متناسب با اصول فرهنگی و دینی می‌توانند به‌طور غیرمستقیم به فرزندان خود نشان دهند که چگونه باید در جامعه رفتار کنند. این پوشش نه تنها از نظر ظاهری بلکه از لحاظ احترام به خود و دیگران نیز مفهومی عمیق دارد. فرزندان معمولاً در سال‌های اولیه زندگی خود بیشتر تحت تأثیر مادران قرار دارند و رفتارهای ظاهری و پوششی مادران در ذهن آن‌ها ثبت می‌شود.

• رعایت حریم‌های شخصی

یکی از الگوهای رفتاری مادران در نهادینه‌سازی عفاف، رعایت حریم‌های شخصی و آموزشی در روابط اجتماعی است. مادرانی که به فرزندان خود می‌آموزند چگونه مرزهای مناسب را در روابط انسانی حفظ کنند، نه تنها به آن‌ها مهارت‌های اجتماعی می‌آموزند بلکه حس احترام به خود و دیگران را در آن‌ها نهادینه می‌کنند. این امر می‌تواند به ویژه در سنین نوجوانی، که بحران هویت و جستجوی مرزها شدت می‌یابد، بسیار مؤثر باشد.⁵

• حفظ رفتارهای اخلاقی در مواجهه با دیگران⁶

مادران با رعایت رفتارهای اخلاقی در برخورد با دیگران، همچون صداقت، فروتنی، احترام به حقوق دیگران و دوری از هر گونه رفتار نامناسب، می‌توانند الگوهایی روشن از رفتارهای عقیفانه برای فرزندان خود ارائه دهند. مادرانی که در رفتارهای روزمره خود از اصول اخلاقی پیروی می‌کنند، فرزندان‌شان از همان ابتدا یاد می‌گیرند که رفتارهای عقیفانه تنها به ظاهر و پوشش محدود نمی‌شود، بلکه به گفتار و کردار نیز تعلق دارد.

• ارتباطات عاطفی و پرورش روحیه عقیفانه⁷

مادران با ایجاد ارتباطات عاطفی سالم و محبت‌آمیز با فرزندان، محیطی امن و مطمئن برای آن‌ها فراهم می‌کنند که در آن فرزندان احساس ارزشمندی و امنیت دارند. این نوع ارتباطات باعث می‌شود که فرزندان بیشتر به مفاهیم عفاف و کرامت انسانی پایبند باشند. مادرانی که در خانواده فضایی سرشار از محبت، اعتماد و احترام ایجاد می‌کنند، می‌توانند فرزندان را تشویق کنند تا در روابط اجتماعی خود نیز این اصول را رعایت کنند.

۵. خطیب، سید مهدی، مهارت‌های زندگی

۶. میرباقری، سید محمد مهدی، تربیت ولایی

۷. حسینی نژاد، سید مجتبی، نقش مادران در عفت دختران

• روایت‌گویی از زندگی معصومان (علیهم‌السلام)

یکی از بهترین روش‌ها برای تقویت عفاف در فرزندان، نقل داستان‌های زندگی معصومان و شخصیت‌های برجسته اسلامی است. زندگی حضرت فاطمه الزهرا (س)، حضرت مریم (س) و دیگر شخصیت‌های بزرگ اسلامی الگوهای عفاف‌آمیزی را ارائه می‌دهند که مادران می‌توانند از این داستان‌ها برای آموزش فرزندان خود بهره ببرند. این روایت‌ها به فرزندان نشان می‌دهد که عفاف نه تنها به عنوان یک دستور دینی، بلکه به عنوان ویژگی‌ای والای انسانی در شخصیت‌های بزرگ وجود داشته است.

• تعلیم نماز و روزه به عنوان ابزارهای تقویت عفاف^{۱۳}

نماز و روزه دو عبادت مهم دینی هستند که به طور مستقیم به تقویت روحیه عفاف و خودداری از گناه کمک می‌کنند. مادر می‌تواند با آموزش و ترغیب فرزندان به انجام نماز و روزه، آن‌ها را به رعایت اصول اخلاقی و عفت در زندگی روزمره تشویق کند. از طریق نماز، فرزند به خداوند نزدیک‌تر می‌شود و در برابر وسوسه‌های شیطانی مقاوم‌تر می‌گردد. روزه نیز به عنوان یک ابزار تربیتی برای تقویت تقوا و خودداری از لذت‌های دنیوی، می‌تواند به پرورش عفاف کمک کند.

• تشویق به پوشش اسلامی

مادر باید به فرزندان خود اهمیت پوشش اسلامی و حجاب را آموزش دهد. در آموزه‌های دینی، پوشش اسلامی به عنوان نمادی از عفت و کرامت انسان مطرح شده است. مادر می‌تواند با خودداری از رفتارهای مغایر با ارزش‌های دینی و رعایت حجاب مناسب، به عنوان الگویی برای فرزند عمل کرده و همچنین با آموزش اصول صحیح حجاب به فرزند خود، او را تشویق کند که در محیط‌های اجتماعی با پوشش مناسب حضور یابد.

۱۳. پناهیان، علیرضا، چگونه یک نماز خوب بخوانیم

• تبیین آفات بی‌عفتی و عواقب آن

یکی از راه‌های مؤثر برای تقویت عفاف در فرزندان، آگاهی‌بخشی به آن‌ها درباره پیامدهای بی‌عفتی است. مادر با استناد به آموزه‌های دینی می‌تواند فرزندان خود را از آسیب‌ها و مشکلات اجتماعی، روانی و دینی که از بی‌عفتی و رفتارهای غیراخلاقی به وجود می‌آید، آگاه سازد. آموزه‌های قرآن و حدیث درباره آسیب‌های گناه و بی‌عفتی می‌تواند به فرزندان کمک کند تا اهمیت حفظ عفاف و حریم‌ها را درک کنند.

• ترویج رفتارهای عفیانه از طریق عبادات و اخلاق اسلامی

مادر باید فرزند را تشویق کند که در رفتارهای روزمره خود از آموزه‌های دینی و اخلاقی بهره ببرد. برای مثال، استفاده از دستوراتی چون «غض بصر»، «عدم ارتباط بی‌مورد با جنس مخالف» و «اجتناب از نگاه‌های حرام»، می‌تواند به فرزند کمک کند تا رفتارهای عفیانه‌ای را در زندگی روزمره خود پیروارد. در آموزه‌های دینی، تأکید زیادی بر حفظ چشم و گوش از دیدن و شنیدن گناهان و تأثیرات منفی آن‌ها بر روح و جسم انسان وجود دارد.

• آموزش خودآگاهی دینی

مادر باید به فرزند آموزش دهد که خودآگاهی دینی از اهمیت بالایی برخوردار است. یعنی فرد باید بداند که چرا باید عفی باشد و این که عفاف تنها به دلیل ترس از جامعه یا اطرافیان نیست، بلکه یک دستور دینی است که به سلامت فردی، اجتماعی و روحی انسان کمک می‌کند. این نوع خودآگاهی باعث می‌شود که فرزند از درون به ارزش‌های اخلاقی احترام بگذارد.

• تشویق به ازدواج سالم و مسئولانه

در آموزه‌های دینی، ازدواج به عنوان یکی از راه‌های حفظ عفاف و پاکدامنی مطرح شده است. مادر می‌تواند فرزندان خود را به ازدواج سالم و مسئولانه تشویق کند و در مورد اهمیت حفظ عفاف قبل از ازدواج به آن‌ها توضیح دهد. همچنین، با ایجاد فضایی مثبت برای آموزش مفاهیم مرتبط با خانواده، همسر، و رابطه سالم، مادر می‌تواند به فرزند کمک کند تا در آینده به درستی در روابط عاطفی و اجتماعی خود عمل کند.¹⁴

• برگزاری جلسات دینی خانوادگی

مادر می‌تواند با برگزاری جلسات دینی در خانه، آموزه‌های اسلامی را به‌طور مداوم و منظم برای فرزندان خود بیان کند. این جلسات می‌تواند شامل خواندن قرآن، دعا، ذکر و تفسیر آیات دینی باشد که بر اهمیت عفاف، حجاب و اخلاق عفیفانه تأکید دارد.

• تقویت تقوا و خوف از خدا

یکی از اصول مهم در تقویت عفاف در فرزندان، تقویت تقوا و ترس از خداوند است. مادر می‌تواند به فرزند کمک کند تا با شناخت بهتر از خداوند و یادآوری همیشگی او در زندگی روزمره، به تقویت حس مسئولیت‌پذیری و پرهیز از گناه در خود بپردازد.¹⁵

۱۴. روحانی نیا، عبدالرحیم، ازدواج آسان در سنت و قرآن
 ۱۵. پناهیان، علیرضا، تقوا

نتیجه گیری

مادران به عنوان نخستین مربیان و الگودهندگان در زندگی فرزندان، نقش حیاتی در نهادینه‌سازی ارزش‌های اخلاقی و فرهنگی دارند. در این میان، مسئله عفاف به‌ویژه در جامعه‌های اسلامی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مادران با تربیت صحیح، رفتار مناسب، و ارائه الگوهای اخلاقی می‌توانند زمینه‌های پذیرش و درونی‌سازی عفاف را در فرزندان خود فراهم کنند. این فرایند از دوران کودکی آغاز می‌شود و با آموزش‌های صحیح و تأکید بر ارزش‌های انسانی و دینی در خانواده، می‌توان آن را تقویت کرد.

نقش مادران در این زمینه تنها محدود به آموزش مستقیم نیست؛ بلکه آنان با رفتارهای خود، تعاملات اجتماعی، و نحوه برخورد با مسائل روزمره، به‌طور غیرمستقیم آموزه‌های عفاف را به فرزندان منتقل می‌کنند. در این راستا، حمایت‌های اجتماعی و فرهنگی از مادران و فراهم‌آوردن برنامه‌های آموزشی و مشاوره‌ای برای آن‌ها می‌تواند تأثیر بسزایی در موفقیت این فرایند داشته باشد.

در نهایت، نهادینه‌سازی عفاف در فرزندان نه تنها به عنوان یک مسئولیت فردی و خانوادگی، بلکه به عنوان یک مسئولیت اجتماعی، موجب ایجاد جامعه‌ای با هویت اخلاقی و فرهنگی قوی خواهد شد. این امر نیازمند هم‌افزایی تلاش‌های فردی، خانوادگی و اجتماعی است تا فرزندان در آینده نه تنها خود را به عنوان افراد متعهد به اصول عفاف بشناسند، بلکه این ارزش‌ها را در جامعه گسترش دهند.

این نتیجه‌گیری تأکید بر اهمیت نقش مادران در فرایند تربیت فرزندان در زمینه عفاف دارد و همچنین به راهکارهایی برای تقویت این نقش اشاره می‌کند.

منابع و مأخذ

*قرآن کریم

*صحیفه سجادیه

کتاب ها

۱) باجلان، محمد حسن، اصول اخلاقی - تربیتی ارتباط گفتاری در قرآن و حدیث، ۱، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۵

۲) باهنر، ناصر، آموزش مفاهیم دینی، چاپ و نشر بین الملل

۳) پاک نیا، عبدالکریم، عفاف سرچشمه زیبایی، نشر نورالزهره

۴) پناهیان، علیرضا، چگونه یک نماز خوب بخوانیم

۵) پناهیان، علیرضا، تقوا

۶) حسینی نژاد، سید مجتبی، نقش مادران در عفت دختران

۷) خطیب، سید مهدی، مهارت های زندگی

۸) روحانی نیا، عبدالرحیم، ازدواج آسان در قرآن و سنت

۹) فروغ کافی

۱۰) قرائتی، محسن، سیمای خانواده

۱۱) مطهری، مرتضی، مساله حجاب

۱۲) محدث نوری، مستدرک الوسائل

۱۳) میرباقری، سید محمد مهدی، تربیت ویلایی

۱۴) موسسه فرهنگی قدر ولایت، کتاب شخصیت و حقوق زنان